Kuntaliitto
Kommunförbundet

Tero Tyni

Lausunto

18.5.2016

Dnro 464/03/2016

Eduskunnan kunta- ja terveysjaosto
Eduskunta

Kuuleminen 19.5.2016

Valtioneuvoston selonteko VNS 3/2016 vp julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2017—2020

STM:n hallinnonala

Sote-uudistus toteutuessaan aiheuttaa suuria muutoksia kuntien talouteen. Uudistuksen myötä valtionosuusjärjestelmä ja verojärjestelmä väistämättä muuttuvat, mikä vaikuttaa olennaisesti myös kuntien toimintaan ja talouteen. Seurauksia on kuitenkin vielä mahdoton ennakoida, eikä niitä ole otettu huomioon kuntatalousohjelmassakaan.

Kuntaliitto on pettynyt tehtävien ja velvoitteiden vähentämishankkeen tuloksiin, jossa ollaan kaukana miljardin hallitusohjelmatavoitteesta.

Kuntaliitto suhtautuu myönteisesti vanhuspalvelujen henkilöstömitoitussuosituksen tarkistamiseen, mutta huomauttaa, että suositusten muuttaminen aiheuttaa kustannussäästöjä vasta valvontakäytäntöjen muuttuessa. Valvontakäytäntöjen muutoksilla saataisiin säästöjä, vaikka mitoitussuositukset pysyisivät nykyisillään. Esimerkiksi yksityisten ympärivuorokautisten yksiköiden toimiluvat edellyttävät nykyisinkin valtaosin minimimitoitusta (0,5) korkeampia mitoituksia.

Erikoissairaanhoidon uudistukset tulevat koskettamaan erityisesti niitä paikkakuntia, joista päivystys keskitetään toisaalle. Päivystyksen keskittäminen tullee aiheuttamaan kustannussäästöjä. Erikoissairaanhoidon kannustinjärjestelmään Kuntaliitto suhtautuu varauksellisesti, koska tiedossa ei ole vielä mallia, jolla kannustinrahaa myönnetään. Koska linjausten mukaan kannustinraha leikataan kuntien peruspalvelujen valtionosuuksista, se on joka tapauksessa tulonsiirto kunnilta niille sairaanhoitopiireille, jotka valitun mittarin mukaan toimivat tuloksellisesti.

Kuntaliitto suhtautuu myönteisesti omais- ja perhehoidon kehittämiseen. Sen sijaan kehittämisellä aikaan saatavat säästöt ovat epävarmoja ja ne tulevat toteutumaan vasta vuosien päästä. Kuntaliitto vastustaa niihin liittyvät valtionosuusleikkauksia, ja ehdottaa että mahdolliset säästöt tulee ottaa huomioon vasta nykyään vuosittain tehtävässä kustannustenjaon tarkistuksessa.

Turvapaikanhakijoiden määrän kasvu ja sen seurauksena oleskeluluvan saaneiden määrän kasvu vaikuttaa kuntien palveluihin ja niiden kustannuksiin. Kuntaliitto on pettynyt siihen, että laskennallisiin korvauksiin ei saatu korotusta. Korvauksen alhaisuus vaikuttaa mm. kuntapaikkojen löytymiseen ja sen myötä kotouttamisen onnistumiseen. Turvapaikanhakijoista aiheutuneiden kustannusten rasittavat ensi vaiheessa erityisesti valtion taloutta, mutta myöhemmässä vaiheessa oleskeluluvan saaneiden osalta myös kuntien taloutta.

Indeksileikkaukset useisiin perusturvaetuuksiin perustoimeentulotukea lukuun ottamatta lisäävät toimeentulotukimenoja. Leikkaukset lisäävät asiakkaiden toimeentulotukiriippuvuutta, erityisesti pidemmällä tähtäyksellä kun perustuvaetuuksien ja viimesijaisen toimeentuloturvan erotus kapenee.

www.kunnat.net
www.kommunerna.net

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14,00530 Helsinki
PL 200, 00101 Helsinki
Puh. 09 7711,faksi 09 771 2291
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
Andra linjen 14,00530 Helsingfors
PB 200, 00101 Helsingfors
Tfn 09 7711, fax 09 771 2291
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Vuonna 2017 toteutetaan perustoimeentulotuen Kela-siirto, mikä vaikuttaa kuntien toimintaan ja talouteen ensi vuodesta alkaen. Siirtoon liittyy suuri epävarmuus kunnille koituvista kustannussäästöistä hallinnollisen työn vähenemiseen liittyen, sillä lain tulkinnasta riippuu esimerkiksi se, kuinka moni perustoimeentulotukihakemuksista käsitellään pelkästään Kelassa, ja kuinka moni hakemuksista ohjataan kunnalle täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen hakemukseksi. Tällä hetkellä näyttää siltä, että huomattavasti oletettua suurempi määrä hakemuksista käsiteltäisiin kahden eri viranomaisen toimesta. Lisäksi siirron aikataulu ei mahdollista riittävien, kuntien tarpeet huomioivien tietojärjestelmärakenteiden luomista. Arvioitu alikäytön väheneminen lisää kuntien kustannuksia vuodesta 2019 alkaen.

Yleinen taloudellinen tilanne

Tilastokeskuksen julkaisemien vuoden 2015 ennakollisten tilinpäätöstietojen mukaan kuntatalouden tilanne on odotettua parempi. Kuntien ja kuntayhtymien tilikauden tulos oli 300 miljoonaa euroa. Vuosikate kattoi poistoista 98 %. Kuntien velkaantuminen kohdistui valtaosin investointien, eikä toimintamenojen rahoitukseen. Velkaantumisvauhti hidastui merkittävästi aikaisempiin vuosiin verrattuna. Alueellinen eriytyminen jatkuu. Kuten kuntatalousohjelmassa tuodaan esille, erityisesti alle 6000 asukkaan kunnissa on paineita verojen kiristyksiin.

Vaikka hallituksen toimenpiteet ovat toteutuessaan lievästi helpottamassa kuntien taloustilannetta, on kuntien omien säästö- ja tehostamistoimien merkitys ollut huomattava. Kunta-alalla leikattiin vuonna 2015 henkilöstömenoista noin 300 miljoonaa euroa. Sosiaali- ja terveydenhuollon menojen kasvu on ollut viime vuosina maltillista, ottaen huomioon sen, että ikääntyminen aiheuttaa painetta menojen kasvulle.

Kuntien tulevaisuuden näkymät

Alustavan arvion mukaan hallituksen toimenpiteiden yhteisvaikutus vuoden 2019 tasolla olisi noin 0,7 miljardia euroa kuntataloutta vahvistava. Tähän sisältyy kuitenkin merkittäviä epävarmuustekijöitä, kuten menorajoitteeseen liittyvien toimien täysimääräinen toteutuminen ja maksujen muutosten käyttöönotto kunnissa. Kiinteistöveroa kehitetään mutta toisaalta indeksisidonnaisia menoja leikataan alhaisen inflaation vuoksi, mikä merkitsee peruspalveluiden valtionosuuksiin 75 miljoonan leikkausta.

Kuntien talouspaineet säilyvät kireänä. Keskeistä on, että myös kuntien tehtävien ja velvoitteiden osalta päästäisiin eteenpäin ja kuntien mahdollisuuksia toimintojen kehittämiseen ja tuottavuuden lisäämiseen vahvistettaisiin keventämällä valtion ohjausta.

Kasvava työttömyys, erityisesti pitkäaikaistyöttömyys, turvapaikkahakijoiden määrä, perus- ja ansioturvaan tehtävät leikkaukset sekä korkeana pysyttelevät investointitarpeet aiheuttavat lisämenopaineita kuntien palveluihin ja tulonsiirtoihin.

Paineet ovat suuret erityisesti työmarkkina- ja toimeentulotuessa, josta kunnat rahoittavat jatkossakin puolet Kela-siirrosta huolimatta. Kuntien osuus työmarkkinatuen rahoituksesta on jo yli 400 miljoonaa euroa. Ikäsidonnaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden kysynnän arvioidaan kasvavan noin prosenttiyksikön joka vuosi.

Näiden haasteiden ratkaisemisessa kilpailukyky, talouskasvu ja työllisyys ovat avainasemassa. Rakenteelliset uudistukset vaikuttavat onnistuessaankin vasta vuosien päästä.

Kuntatalousohjelma painottuu kehitysnäkymien tarkasteluun eikä siinä ole arvioitu tulevan aluehallinto- ja sote-uudistuksen vaikutuksia. Myös ns. yhteiskuntasopimukseen liittyvät ratkaisut tulevat toteutuessaan vaikuttamaan kuntatalouteen jatkossa.

Huomattava kuitenkin on, että kuntatalousohjelman ennusteessa on kyse painelaskelmasta edellyttäen, että muutoksia nykyisestä ei tapahdu eivätkä kunnat itse ryhdy sopeutustoimenpiteisiin tulevien haasteiden ratkaisemiseksi.

SUOMEN KUNTALIITTO

Tero Tyni
erityisasiantuntija